

Bakı
Gənclik -1984

Nizami Gəncəvi

Xarəzm gözəlinin hekayəti

Bakı - 2019

Bəhrəm şah çəmənlerin rəngi kimi al-yaşıla çalan libasını geyinib yaşıl rəngli sarayın günbəzinə gəldi. Düşənbə* günü sərvboylu Xarəzm gözəli Nazpəri şahın qarşısında ehtiramla baş əyərək öz şirin hekayətinə başladı:

— Deyirlər ki, Rum elində cəsür, xoşxasiyyətli, ağıllı bir cavan vardı. Bişr adlı bu cavan günlərin bir günündə yoldan keçərkən ipək çadraya bürünmüş bir gözələ rast gəldi. Külək gözəlin duvağını üzündən götürdü. Elə bil ki, süd kimi ağappaq, gümüşü ay qara bulud-

*Düşənbə – Bazar ertəsi

ların arxasından boylandı. Gözəlin yanaqları sanki kəklik qanı ilə yuyulmuşdu. Dodaqları qönçənin ləçəyi kimi incə və zərif idi. Şəhla gözlərinin süzgünlüyü, qıvrım saçları, qara xalı Bışrin ürəyində isti-ılıq duyğular oyatdı.

Ay ötdü, il dolandı, günlərin bir günü Bışr yol sovqatı götürüb ziyarətə getdi. O, ziyarətdən qayıdanda yolda Məlih adlı bir cavanla rastlaşdı. Tanış oldular, kəlmə kəsdilər.

Üzdə mehriban və qılıqlı olsa da, daxilən çirkin və hiyləgər olan Məlih yol uzununu deyirdi:

— Yer, göyün bütün sirləri mənə bəllidir. İnsanların düşündüklərini mən qabaqcadan bilirəm. Əlli il bundan sonra kimin başına nə iş gələcəksə, onu indidən xəbər verə bilirəm. Dünyada nə qədər xəzinə varsa, onun tilsimli qapısını açmağı bacarıram.

Yol boyu Məlihın özünü öyməsinə birtəhər dözən Bışrin baxışları üfəqə zillənmişdi. Ucsuz-bucaqsız səhra isə uzanıb gedirdi. Onlar susuzluqdan qovrula-qovrula az gedib, üz gedib axırda qollu-budaqlı bir ağaca rast gəldilər. Ağacın dibində küp basdırılmışdı. İçi də şirin su ilə dolu idi.

Məlih Bışrdən soruşdu:

— Bilmirsən niyə bu küpü ağzınacan torpağa basdırıblar?

— Yəqin ki, hansı bir nəcib insansa ehsan və savab üçün edib, — deyər Bışr cavab verdi.

Məlih Bışri ələ salaraq gülə-gülə dedi:

— Bu düzün ortasında başqası üçün kim havayı əzab-əziyyət çəkər? Bura ovalıqdır. Yəqin ki, ovçular küpə su doldurub heyvanları tələyə salmaq istəyirlər.

Onlar suyun qırağında süfrə açıb, bardaş qurdular. Çörək yedilər, sudan içib, «oxay» dedilər.

Məlih küpü sındırmaq niyyəti ilə Bışri kənara çəkərək dedi:

— Çoxdandır, səfərdəyəm. Bu təmiz suda yuyunub, çimmək istəyirəm. Çiməndən sonra da küpü sındıracam ki, heyvanlar da təhlükədən qurtarsınlar.

Bışr küpü sındırmaq istəyən Məlihi fikrindən daşındırmağa çalışdı:

— Bu susuz səhrada, susuzluqdan yananda küpdən su içib sevindin. Suyunu içdiyin küpdə çimmək insafdan deyil, heç kim suyunu içdiyi quyuya tüpürməz. Burdan yenə yolçular keçəcək, bu su küpü hələ çoxlarının dadına çatacaq.

Bişrin öyüd-nəsihətinə qulaq asmayan Məlih soyunub paltarlarını bir yerə yığıdı və suya tullandı. Sən demə, küpün altı dərin quyu imiş. Məlih çox əl-qol atdısa da, özünü xilas edə bilmədi.

Bişr Məlihi çox gözlədi və darıxıb küpün içərisinə baxanda gördü ki, lovğa yoldaşı suda boğulub.

Bişr bədbəxt Məlihi böyük çətinliklə sudan çıxarıb dəfn elədi. Sonra da onun qərib məzarı üstündə gileyli-gileyli dedi:

— Eh, zavallı, özünü hamıdan ağıllı sanıb öyünürdün. Ağlın-kamalın bu idimi? Özünü hamıdan hünərli bilirdin. Məgər hünərli belə olur? Əlli il bundan qabağı görürdün, bəs bircə an sonra başına gələn bələdan niyə xəbər tutmadın? Uzaqgörənliyin bu idimi?

Bişr onun paltarlarını yığışdırdı. Əmmaməsini götürdü. Bağlamasını qaldıranda içindən bir kisə düşdü. Kisənin içində nə görsə yaxşıdır. Min dənə Misir qızılı. O, qızıl pulları kisəyə qoyub boğçanı bağladı və yola düzəlib

birbaşa evlərinə gəldi. Qohum-qardaşına baş çəkdi. Sonra Məlihin ipək çalmasını götürüb onun evini soraqlamağa başladı. Soraqlaşa-soraqlaşa gəlib Məlihin imarətini tapdı. Qapını döydü. Qonağı yaşmaqlı bir qadın qarşıladı. Bu qadın Məlihin dul qalan arvadı idi. Bişr əmanəti dul qadına verib əhvalatı olduğu kimi danışdı.

Qadın əmanəti yoxlayıb gördü ki, Bişr heç nəyə əl vurmayıb. Qonağın nəcib və etibarlı adam olduğuna ürəkdən inandı. Sonra üzünü Bişrə tutub minnətdarlıqla dedi:

— Sən necə alicənab, mərd insansan! Yaxşılardan yaxşısısan, sən elədiyin mərdliyi, bəlkə, heç o eləməzdi. Sən dözdüyün əzaba o dözməzdi. Onun zalımlığı, mərdimazarlığı hamını bezdirmişdi. Əlindən hamı cana gəlmişdi — kişi də, qadın da, qoca da, cavan da... Mənə ömrü boyu gün verib, işiq verməyib.

Sanki mən kövrək bir bulud idim, o isə sərt küləkdi. Amansız şimşək kimi qılınc çəkib məni dilim-dilim doğrayardı.

Bu sözləri deyib dul qadın üzündən örpəyi götürdü. Onun ay camalı, süzgün şəhla gözləri, qara xalı Bışri heyrətə gətirdi. Bir zaman yolda rastına çıxan, külək duvağını üzündən açanda şəhla gözləri, qara xalı, gül camalı ilə Bışri eşqə salan həmin gözəli tanıdı. Tale ona bu görüşü necə də öz vaxtında qismət eləmişdi. Bışr gözlərinə inanmadı. Sonra özünü ələ alaraq çoxdan həsrəti ilə yaşadığı gözələ üzünü tutub dedi:

– Ey mələk, bu çoxdankı sevdadır, çoxdankı həsrətdir. Günlərin birində yolda sənə rast gələndə külək örpəyini üzündən götürdü, bir könüldən min könlü vuruldum sənə. Pərvanə kimi oduna yandım. Daim xəyalınla yaşadım. Dərdimi kimsəyə açə bilmədim. İndi taleyimdən dünyalarca razıyam, biz yenə görüşdük.

Dul qadın Bışrin onu qəlbən sevdiyinə inandı. Onlar el adəti ilə kəbin kəsdirib, xoşbəxt həyat sürməyə başladılar. Bışrin vüsalına qovuşduğu bu gözəl qadın yaşıl paltar geyinib yaşıl sərvə döndü, onun ömrünə yaşıl-yaşıl nəğmələr gətirdi.

Yaşıl libaslı Xarəzm gözəlinin hekayəti burada sona yetdi.

Bəhram şah yaşıl rəngin gözəl əlamətləri haqqında düşüncələrə daldı.

Yaşıl sərvin boyu ucalıq, ululuq timsalıdır.

Yaşıl rəng çəmənlərin və ormanların yaraşığıdır.

Yaşıl libas gözəllərin cazibədarlığını daha da artırır.

Yaşillıq təbiətin təravəti, oyanışıdır.

Yaşillıq gözə işıq, könlü fərəh gətirir.

Yaşillıq sağlamlıqdır, həyatdır.

Низами Гянджеви
Сказка Хорезмской красавицы
По мотивам «Хамсэ»
(На азербайджанском языке)

Fars dilindən tərcümə edən və uşaqlar üçün işləyəni:
Abbasəli Sarovlu

Redaktor: Zülfüqar Şahsevənlı. Bədii redaktor: N. Rəhimova
Texniki redaktor: N. Süleymanov. Korrektor: K. Tapdıqova
İB № 1418.

Yığılmağa verilmiş 15.06.84.

Çapa imzalanmış 16.38.84

Kağız formatı 60X90 1/8

Ofset kağızı. Ədəbi qarnitur. Ofset üsulu ilə. Şərti ç/v 2.

Rəngli şərti ç.v. 12. Uçot nəşr/v 2,0. Tirajı 50000. Sifariş № 5505. Qiyməti 15 qəp.

Azərbaycan SSR Dövlət Nəşriyyat, Poliqrafiya və Kitab Ticarəti İşləri Komitəsi.

«Gənclik» nəşriyyatı, Bakı, Hüsü Hacıyev küçəsi, 4.

Издательство «Гянджлик», Баку, ул. Г. Гаджиева, 4